

K. LENGYEL ZSOLT

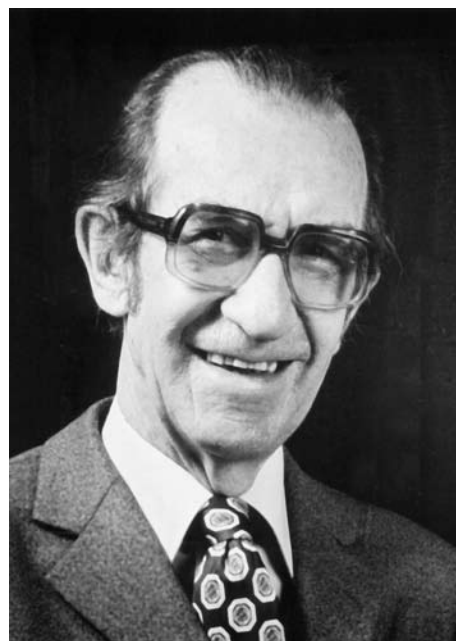
45 éves a Münchener Magyar Intézet

Egy intézet története olyan utakról szól, amelyekből némelyik már véget ért. A mai szereplők legszívesebben egy befejezetlen folyamat írnokaiként tekintenek vissza átélt vagy csak forrásaikból ismert szakaszaira. Visszapillantásuk jövőfűrkészés is. Mire való egy magyar intézet bajor földön? Ez a kérdés most közel fél évszázados távlatban, három nemzedék útjainak kereszteződéseiben köti össze a múltat és a jövőt.

I. Emigráns alapvetés

A *Münchener Magyar Intézet* (MMI, Ungarisches Institut München e. V., UIM) 1962 decemberében alakult meg, és 1963 márciusában jegyezték be német jog szerint magánegyesületként. Eszmei gyökere a két világháború közötti magyar külügyi kultúrpolitikába nyúlt vissza, szervezetét és személyzetét azonban a hidegháborús korszak viszonyai határozták meg. Az MMI Gragger Róbert (1887–1926) és Farkas Gyula (1894–1958) Berlini Magyar Intézetének koncepcióját ültette át a nyugati magyar értelmiség művelődési elképzeléseibe, budapesti kormánytámogatás és német–magyar államközi megállapodások nélkül. Bogyay Tamás művészettörténésszel, történelemkutatóval új fejezet nyílt mind a külföldi magyar intézetek, mind az emigráció történetében.

Bogyay (*Thomas von Bogyay*, Kőszeg, 1909 – München, 1994) a harmincas években, berlini és római ösztöndíjasként került a graggeri tág hungarológiai koncepció vonzáskörébe. 1945-ben nyugatra sodródva, az első emigránshullám neves bölcsészeinek sorában nemzetközi ismertségre tett szert. Így az 1951-ben Münchenben létesült amerikai Szabad Európa Rádió (SZER) vezetése felajánlott neki egy szerkesztői állást, amely 1952 januárjától az 1974. évi nyugdíjazásáig első és utolsó kenyérkereseti foglalkozása volt az emigrációban. A rádió szokásaihoz híven álnéven szólt a hallgatókhoz, szülővárosa, illetve nagybátyja, Pauler Ákos (1876–1933) filozófus, egyetemi tanár emlékének adózva. *Kőszegi Ákos* magyar nyelvű ismeretterjesztő műsoraiban rendszeresen tudósított a történész szakma könyvújdonságairól, konferenciáiról. Publicisztikájában is érvényesítette tudományos írásaiban elmélyített szempontjait. Nyugatra tájolt tudósi munkájának vezérelvét műsoraiban is alkalmazta a hibás vagy hiányos nézetek elemzése révén. Egyike volt a SZER azon munkatársainak, akik rendszeresen közreműködtek nyugati magyar konferenciákon, illetve publikáltak sajtótermékekben. Anyanyelvén is közreadta mindazt, amit németül, franciául vagy szlovénul a historiográfia műfajaiban alkotott. Tekintélye abból fakadt, hogy látóköre tovább terjedt a politikai menekültek eszmei közösségét megalapozó antikommunista meggyőződésen.

Bogyay Tamás, 1979

Érthető, hogy az MMI alapítói őt szemelték ki az akkor még emigráns, de mégsem politikai létesítmény vezetésére.

Bogyay az alapító egyesület elnökeként és az utóbbi által fenntartott intézet első igazgatójaként három alapelve építette működését. A legáltalánosabb, a tudományosságé, abból a felvilágosítási igényéből eredt, amelyet magántudósként főleg nyugati irányban táplált, rádiószerkesztőként pedig kelet felé követett. Az új intézetet a kutatás, könyvkiadás, gyűjtemény- és rendezvényszervezés, valamint a szaktanácsadás feladataival látta el a magyarságtudományi ismeretek összegyűjtésének, feldolgozásának és közvetítésének céljából. Másrészt mindezeket beillesztette a nemzetközi, különösen a nyugat-németországi Kelet-, Kelet-Közép- és Délkelet-Európa-tanulmányokba. Mivel az interdiszciplináris hungarológia a német nyelvterületen elvesztette a két

világháború között kivívott rangját egyfelől a finnugrisztika nyelvészeti beszűkülése, másfelől az akkori budapesti kormányok szovjet típusú külügyi kultúrpolitikája miatt, e müncheni kezdeményezés harmadrészt a társadalom- és szellemtudomány több szakágazatára kiterjedő koncepciónak kötelezte el magát a bonni Menekültügyi Minisztérium anyagi támogatásával, két-három fős személyezettel.

Az MMI korai tudományos programja öt éven belül válságba jutott. A müncheni emigráció politikai tényezőit tömörítő Németországi Magyar Szervezetek Központi Szövetsége (a fenntartó egyesületben helyet foglaló képviselői révén) megkérdőjelezte szikár tudományosságát, első szabályzatára hivatkozva pedig számon kérte nemzetpolitikai ütőképességét. Bogyay ragaszkodott három alapelvéhez, megszívlevélve a Tudományos Tanács tagjai, köztük Deér József (1905–1972) berni, 1945–1948 között budapesti közép-kutató történészprofesszor ajánlásait. Személyes ellenállását azonban gyengítette az a körülmény, hogy éppen megfeszített iramban dolgozott német nyelvű Magyarország-történetén, a *Grundzüge der Geschichte Ungarns* első kiadásán. Magántudósi és rádiószerkesztői kötele-

Bogyay az MMI könyvtárában (1960-as évek)

zettségei olyannyira lekötötték, hogy egyre kevésbé birkózhatott meg az intézet belviszályaival, amelyek már a német szövetségi kormány támogatását is veszélyeztették. Ezért végül elhatározta, hogy lemond igazgatói tisztéről egy olyan személy javára, aki főfoglalkozásként, a magyar emigránspolitika kötöttségeitől mentesen szentelhette idejét az MMI-nek. Utódjául a Tudományos Tanács helyi tagját, a müncheni Ludwig-Maximilians-Universität (LMU) Kelet- és Délkelet-Európa Történeti Tanszékét 1958-ban megalapító professzorát, a fiatal korától magyar témákkal is foglalkozó Georg Stadtmüller történészt kérte fel és ismertette el az egyesület közgyűlésével 1968 tavaszán.

Georg Stadtmüller (Bürstadt, 1909 – Passau, 1985) a bizánci egyháztörténet, illetve az albán etnogenezis témakörében írta doktori (1935), majd habilitációs értekezését (1937). Bizantológiai munkaterületét korán kiterjesztette egész Kelet- és Délkelet-Európára, valamint a nagytárség nyugati kapcsolataira. A boroszlói egyetem tanárségdeként a német hatások kutatására összpontosító historiográfiai iskolához tartozott. Akkoriban kezdett el foglalkozni a magyar birodalmi gondolat politikai eszmetörténetével is. 1938 végétől a lipcsei egyetem Délkelet-Európa Története és Kultúrája tanszékének vezetője és a helyi Délkelet-Európa Társaság alelnöke volt. 1943-ban katonai szolgálatra rendelték, a Wehrmacht dél-görögországi hadtestének parancsnokságán görög és olasz tolmács volt. A világháború után Münchenben telepedett le, ahol 1950-től az LMU tanára, majd 1958-tól 1974-ig a Kelet- és Délkelet-Európa Történeti Tanszék vezetője volt. Oktatói tevékenysége mellett részt vett több kutatóintézet irányításában, folyóiratok és könyvsorozatok szerkesztésében. Stadtmüller, erős német nemzeti kötődésén túl mindvégig széles körben vizsgálta a Kárpát-medencebeli államok és nemzetek kapcsolatának történetét, előkelő helyet biztosítva a Szent Korona országainak. A többnyire szlavisztikai tájékozódású németországi Kelet-, Kelet-Közép- és Délkelet-Európa-kutatásokban jelentős tevékenységet fejtett ki a hungarológia és az albánológia érdekében.

Bogyay és Horst Glassl (1980-as évek)

II. Beilleszkedés a német Kelet-, Kelet-Közép- és Délkelet-Európa-tanulmányok közegébe

Az igazgatócsere ingerült légkörben zajlott le, és átmenetileg kihatótt a két érintett addig felhőtlen viszonyára. Stadtmüller kezdetben tájékozatlan volt szervezési és személyzeti ügyekben, és intézkedései

Bogyay kiszorítását látszottak szolgálni mindaddig, amíg ezt meg nem cáfolta. Kettejük 1969-től újraerősödő kölcsönös bizalmának, szakmai megbecsülésének jegyében az MMI 1972-ben megfelelően pontosított szabályzattal megerősítette interdiszciplináris és nemzetközi kitekin-tésű tudományos irányvonalát. A *Studia Hungarica* könyvsorozatot Bogyay indította el 1964-ben, és ma az 50. köteténél tart; az *Ungarn-Jahrbuch* évkönyvet Stadtmüller alapította 1969-ben, és nemrégiben a 28. számát érte meg. A kutatási, oktatási és szaktanácsadói munkatervek, valamint hungarika jellegű források és szakirodalom gyűjtésére szakosodott könyvtár az első igazgatóváltás után is a Bogyay által 1962-ben kitűzött célt szolgálta – és szolgálják a mai viszonyokhoz igazítottan is.

Stadtmüller megóvta az intézetet a gazdasági ellehetetlenüléstől. Elérte, hogy a német állami támogatás 1971-ben átkerüljön a szövetségi ügykorból a tartományi kormányéba, amely a korábbinál szerényebb mértékben, az ezredfordulói változatlan nagyságrendben hagyta azt jóvá évente. Jóllehet az 1980-as évek közepéig már csak egy saját ügyintézői főállásra tellett belőle, azután pedig pusztán megbízásos munkaszerződésekre, az intézet éppen ebben a korszakában alakította ki szakmai arculatát a kutatás és a felsőoktatás mezsgyéjén.

Az MMI azért állt már kezdetben az interdiszciplináris és regionális magyarságtudomány pályájára, mert a nyugat-német historiográfiai tudományosság többnyire a szláv népek történetére összpontosított. Stadtmüller, aki Bogyayhoz hasonlóan a széles térbeli távlatokban való kutatást és oktatást képviselte, tanszékén balti, orosz-szovjet és nyugatbalkáni súlypontok mellett magyar vonatkozású tananyagoknak és kutatási témáknak is helyet biztosított, bevonva az MMI tagságához, majd irányítóikhoz csatlakozó habilitált tanítványait is.

A tanszék és az intézet e személyes alapú együttműködését a későbbiekben elsősorban Horst Glassl és Edgar Hösch

töltötte meg tartalommal. Előbbi 1980-ban az MMI, utóbbi 1975-ben a tanszék vezetését örökölte meg Stadtmüllertől, egyben a két intézmény munkáját összehangoló gyakorlatot is. Miként e sorok írójának, aki már náluk végezte egyetemi főszakjának tanulmányait, mindez sok évfolyamtársa számára is lehetővé tette a párhuzamos munkát a tanszéken és az intézetben.

Az MMI a hetvenes években kialakult és a nyolcvanas-kilencvenes években megszilárdult egyetemi kapcsolataival beilleszkedett a nyugat-németországi Kelet-, Kelet-Közép- és Délkelet-Európa-tanulmányokba, az emigráns alapítók által megcélzott szakmai közegbe. Vezetésének és tagságának elnémetesedése nem szorította háttérbe, hanem átrendezte az intézet magyar kapcsolatait, amelyek kezdtek kiterjedni a vasfüggönyön túlra is, ahol Bogyay *szabad európas* mivolta és a túlnyomórészt emigráns intézeti tagság miatt korábban mereven elhatárolódtak a közeledéstől. Az *Ungarn-Jahrbuch* e határfeletti-ség jegyében vált a magyarországi tudományos termékek elemző vagy bíráló népszerűsítőjévé, sőt, idővel rendszeres közlőjévé is. Kötetei javarészt a Stadtmüller által beindított intézeti konferenciasorozat anyagából álltak össze.

Az MMI történetének második szakaszára jellemző összefonódás az LMU Kelet- és Délkelet-Európa Történeti Tanszékével mindkét fél mozgásterét növelte. De hasznában hátrány is rejtett, amely viszont csak az intézetet érintette a létfenntartás szintjén. Ugyanis egyetemi feladatokkal megbízott munkatársai elenyésző arányban szerepeltek saját költségvetésében.

Mivel a kutatóintézetek felsőoktatási egységekkel való szervezeti szövetkezése Stadtmüller és Hösch tanszékvezetése idején nem tartozott a bajor tudománypolitika elsőrangú követelményei közé, elmaradt az együttműködés formalizálása, vagyis az MMI szerződéses csatlakozása az LMU-hoz, noha az érveket nyújthatott volna finanszírozásának újratárgyalásához. Alább látni fogjuk, hogy ez a

Georg Stadtmüller (1970-es évek)

Horst Glassl, 2004

korabeli viszonyokból megmagyarázható mulasztás ma is érezteti hatását. Súlya először az 1990-es évek végén nehezedett az intézetre. Bebizonyosodott, hogy a tanszéki kötelékben dolgozó gyakornokok, doktoranduszok vagy tanársegédek intézeti foglalkoztatásának rendszere a maga munkajogi feltételeivel aligha élheti túl a tanszéken és az intézetben néhány éven belül egyaránt esedékes újabb nemzedékváltást.

III. A hungarológia korszerűsítési kísérlete államközi és kulturális környezetben

A bajor–magyar államközi kulturális kapcsolatok 1998 körül új lendületet kaptak, s ez rendhagyó intézkedésekre sarkallta az intézet vezetését. A továbblépés tervezetét nemcsak a bajor tudományügyi minisztériumnak nyújtotta be. Több éves tárgyalás után megérett az idő arra, hogy a magyar kormány illetékes tárcajának is előterjessze elképzeléseit egy közös fenntartású müncheni magyar intézetről. Az MMI szervezeti megszilárdítását és koncepcionális bővítését a Hans Zehetmair bajor tudományügyi miniszter által összehívott nemzetközi bizottság egyhangúlag támogatta, majd 1999-ben Hámori József magyar kulturális miniszter is jóváhagyta. Az állam- és a tárcaközi egyeztetésnek megfelelően kétsíkú integrációra nyílt lehetőség: az intézettel bővülő bajor–magyar együttműködésben egyúttal megkezdődött a bajor tudományművelési és a magyar kultúraterjesztési igények összehangolása.

Az MMI államközi síkon a Bajor–Magyar Kormányközi Vegyes Bizottság munkatervében a Bajor Szabadállam Tudományügyi, Kutatási és Művészeti Minisztériuma és a Magyar Köztársaság Oktatási és Kulturális Minisztériuma által támogatott közös projektként szerepel. Kormány- és tárcaközi dokumentumok, valamint az intézet és a budapesti minisztérium, illetve ennek megbízott hivatala – 2006-tól a Balassi Intézet – írásba foglalt megállapodásai értelmében továbbra is német egyesületi joggalapon működik, de immár a kettős finanszírozás tényét és az új feladatköröket is rögzítő szabályzattal. A munkáltatói jogokat a közgyűlés által megválasztott háromtagú elnökség gyakorolja, munkáját pedig az egyesület harmadik testülete, a nyolctagú kuratórium felügyeli, amelynek négy tagját a bajor tudományügyi miniszter, további négy tagját a magyar kulturális tárca vezetője nevezi ki. Az MMI tehát mind Magyarország, mind

Márai Sándor-fényképkiallítás, 2001

Bajorország kulturális-tudományos intézményrendszerében újszerű szervezet, és nemzetközi összehasonlításban is egyedülálló. Mindezt azonban beárnyékolják a fenntartó közös érdek ellentmondásos értelmezései. Míg a budapesti támogatási logikában *jogi szerkezete és ebből következő hivatali függetlensége* határt szab befogadásának, a müncheni logika szerint az intézet *tartalmi jegyeinél fogva* egyszerre bajor és magyar képviselő. A bajor minisztérium az ilyen feladatkörű intézeteket a civil szférához sorolja.

Ebből a felfogásbeli különbségből ered egyrészt a 2000 óta 75-80 százalékos bajor és 20-25 százalékos magyar finanszírozás, másrészt a tágabb szemléletű fél elégedetlensége az aránytalanság miatt. Néhány éve sor kerül a bajor pénzeszközök elvi okokból elrendelt elvonására, illetve alsó szintű befagyasztására. Mindennek következtében az évtized első felében még tíz, zömében rész munkaidős munkatársat számláló személyzet mára majdnem a felére csökkent. A müncheni minisztérium szerint az anyagi terhek egyenletesebb megosztása nemcsak az államközi finanszírozást rendezné, hanem alapot biztosítana az intézet szakmai teljesítményeihez és céljaihoz méltó bajor államháztartási hozzájárulás újratárgyalásához. Bár a

1 Amelyhez például az Amadinda, Bogányi Gergely, Hacki Tamás & Ex Antiquis, Halász Judit, Kalácska, Kalamajka, Pege Aladár, Presser Gábor, Ránki Dezső és Klukon Edit, valamint Szokolay Balázs koncertjei is hozzájárultak.

2 A magyar nyelvű irodalmi vagy tudományos jellegű műsorok egyik – női – sorozatában Erdélyi Zsuzsanna, Jókai Anna, Polcz Alaine, Péter Katalin, Szabó Magda, Szinyei Merse Anna és Valachi Anna szerepeltek.

3 A német nyelvű irodalmi estek és zenei produkciók néhány vendége: Darvasi László, Dalos György – Szabó Magda, Dudás Lajos – Philipp van Endert – Simon Géza Gábor, Esterházy Péter, Ingeborg Drews – Zoller Attila, Muzsikás és Sebestyén Márta, Nádas Péter, Sebő Ferenc, Vámos Miklós, Vujicsics, Zilahy Péter. A vizuális projektek közül csak hármat említünk, a passzai bajor–magyar történelmi kiállítást, a Márai Sándor-fényképkiallítást és Stefan Moses fotótárlatát az 1956-os forradalomról.

4 Pl. Filmmuseum München, Haus der Bayerischen Geschichte (Augsburg), Hochschule für Musik und Theater (München), Literaturhaus München.

magyar fél szóban és írásban elfogadta ezt az álláspontot, tényleges változás még nem következett be. Kockázatos volna azt hinni, hogy az MMI így is jószerével teljes körű külföldi magyar intézeti munkát végez. Egy ilyen feltételezés még a bajor támogatási készséget is megrendítheti, és így veszélyezteti az intézet működését.

Az államközi finanszírozás viszontagságossága természetesen a tartalmi célkitűzések összehangolására is kihatott. A bajor tudományművelés és a magyar kultúraterjesztés ötvözésére az intézet 2002-ben módosított szabályzata két feladatkört jelölt ki. Az egyik a Magyarországon és határain kívül élő magyar népcsoportok történelmének, kultúrájának, társadalmának, politikai és gazdasági életének tudományos kutatása, különös tekintettel az európai kapcsolatokra. A másik a magyar kultúra nyilvános bemutatása elsősorban a szépirodalom, a zene és a képzőművészet terén. E kettős célkitűzés egy világos kereslethez igazodik: a mai németországi humán tudományokban olyan szakemberek kiképzéséről kell gondoskodni, akik tárgyi sokrétőségükben és nemzetközi összefüggéseikben képesek magyar témákat elemezni, és azokat a bölcsészet szűkebb határain túl is közvetíteni. E feladat bővíti a *kultúramenedzselés* hatókörét, de nem mondhat le azon lehetőségekről, amelyeket a művészet nyújthat a tudományos ismeretek értelmezésére és szemléltetésére, valamint a tudományművelés népszerűsítésére. A szélesebb nyilvánosságú „hangulat-karbantartás”¹ nem

Irodalmi est Esterházy Péterrel, 2001

lebecsülendő szempont egy olyan intézet esetében, amelyet olykor a szakmán kívül gerjesztett és terjesztett hangulatok is körülvesznek.

A rendezvényszervezés terén az MMI folytatja, de némileg meg is változtatja a korábbi évtizedek gyakorlatát. Bogyay idejébe visszautaló elem a Katolikus Magyar Értelmiségi Mozgalom Pax Romana Müncheni Csoportjával közösen megrendezett kulturális estek magyarnyelvűsége. Ez napjainkban nyilván nem emigránspolitikai indítékokból, hanem a magyar nyelv művelésének és terjesztésének szándékából fakad. A térséggel foglalkozó német tudományosságban a színvonalas munka egyik feltétele, hogy ismerjék nyelvünket. A müncheni és a regensburgi egyetemen tanítják, Münchenben és környékén sok ezren anyanyelvi szinten beszélnek, kulturális igényeik kielégítésére használják a magyar nyelvet, amelynek bajorországi helyzete tehát mind tudományos, mind közművelődési szempontból figyelmet érdemel.²

A Stadtmüller igazgatósága óta hagyományossá vált német nyelvű nyilvános programok már nemcsak tudományos előadásokat és konferenciákat jelentenek. Az intézet az elmúlt években számos felolvasóestet, koncertet és kiállítást rendezett, sőt egy filmszemlét is, összekapcsolva az egyes művészeti ágazatokat és azok tudományát.³ E műsorfajta 2000-tól illeszkedett a rendezvényisorozat egészébe, egy sor neves bajorországi intézmény⁴ partnerségét elnyerve. Bár a bajor támogató fél a belőle származó szinergiákat az intézet teljesítményei közé sorolta, a tudományos és általánosabb kulturális feladatok egybehangolása 2005/2006 óta kényszerűen szünetel – a finanszírozási egyenletlenség következményeként. Elgondolkodtató, hogy beszűkült a Magyar Köztársaság Müncheni Főkonzulátusával azelőtt épp a kulturális rendezvényszervezésben szélesre nyitott együttműködési tér – remélhetőleg csak átmenetileg. Hiszen aligha vonható kétségbe, hogy az állami Főkonzulátus és a civil MMI közös müncheni helyszíne akkor értékesíthető adottság, ha a két intézmény közül egyik sem elégszik meg a pusztán szomszédsággal.

Pege Aladár koncertje, 2000

A 2000-ben megújult MMI az 1999-es bizottsági ajánláshoz híven igyekszik megközelíteni a tudomány szervezésének és művelésének egységét a kutatásban, oktatásban és tanácsadásban, valamint kiadványainak szerkesztésében és könyvtárának működtetésében. Előző korszakától eltérően saját elemzési, dokumentációs, oktatási és tanácsadási munkaterveket is megvalósít. Átfogó témájuk Magyarország kapcsolatainak története az államalapítástól a nemzetállamok korszakáig, szemléletük és módszertanuk pedig a történeti nagytérségre való interdiszciplináris kitekintés követelményéből ered. E sokrétű magyarságtudomány nemcsak

a németországi rokontudományok szlavisztikai túlsúlyát próbálja kiegyenlíteni, hanem napjainkban magát a hungarológiát korszerűsíti.

Ennek a modernizációs programnak a kutatás és a felsőoktatás egyeztetett közreműködése adhat távlatos értelmet, például azok a kapcsolattörténeti konferenciák, amelyeket az MMI 2000 óta több bel- és külföldi társszervezővel valósított meg, köztük az Országos Széchényi Könyvtárral és a Magyar Országos Levéltárral, illetve a heidelbergi egyetem Erdély Intézetével, a tübingeni Duna–Sváb Történeti és Országismereti Intézettel és az ottani egyetem Kora Újkori Történeti Tanszékével, valamint a müncheni LMU Kelet- és Délkelet-Európa Történeti Tanszékével. Az *Ungarn-Jahrbuch* kötetei közlik a különböző társadalom- és szellemtörténeti ágazatokban keletkezett, időbeli és földrajzi határvonalakon túllépő előadások zömét. Hasonló célú a könyvtári munka, amellyel az intézet hozzájárul a Bajor Állami Könyvtárral és az OSZK-val 2002-ben kötött megállapodás értelmében a hungarika jellegű szakirodalom és források bajorországi gyarapításához; a törzssanyagot és a különgyűjteményeket az LMU több tanszékén tartott gyakorlatok és szemináriumok is hasznosítják.

Mindez a hetvenes-kilencvenes évekhez képest legalább két szempontból megváltozott feltételek mellett illeszkedik a *Hungaricum Bajorországban* című, több pillérű és helyszíni kutató- és oktatóegységet szorgalmazó kezdeményezésbe. Amikor ez 2003 táján a müncheni és a regensburgi egyetem irányában beindult, egyrészt a regionális tudományok hagyományos szlavisztikai vonalvezetésének merevségével kellett számolni: a russisztikai és bohemisztikai részszakosodás jelei az LMU Kelet- és Délkelet-Európa Történeti Tanszékén Edgar Hösch az évi nyugdíjba vonulása és több rá következő személycseré után állandósultak is. Másrészt a hungarológia egyetemi oktatása az újabb bajor tudománypolitika által is egyfajta korparancsként ösztönzött hálózati rendeződéshez igazítandó terv lett. Olyan szövetségi rendszerrel van szó, amely a különböző nyelvű és kultúrájú társadalmakat szélesebb térbeli vonzatú intézet-, tanszék- és tudományközi munkálatok tárgyaivá minősíti át. Így kiválóan alkalmas arra, hogy a finnugrisztikát is közreműködésre hívja. Utóbbi a (számára egykoron szálláscsináló) német nyelvterületen ma is magyar érdekeltségűnek látja magát az egyetemi tanrendben – legalábbis részlegesen, a nyelvrokonsági tényezők okán, legtöbb helyszínén főként a magyar mint idegen nyelv oktatásával.

A mai MMI mindennapjait tehát egyaránt jellemzik a nehézségek és lehetőségek. Megrögzültnek tűnő

Borbándi Gyula, K. Lengyel Zsolt, Ujváry Gábor és Módos Péter az MMI könyvtárban, 2008

ellentmondás, hogy egyszerre tárgya az államközi finanszírozási alkunak, ugyanakkor alanya a bajorországi hungarológia korszerűsítési kísérletének. Pénzügyi vonatkozásban a müncheni és a budapesti illetékes tárcák közös tehervállása jelenleg problémakeltő tényező ugyan, de – józanul megítélve – az előrelépés egyik biztosítéka is. A tartalmi szintű továbbfejlődés egyik alapvető feltétele pedig a partnerhálózat, amelynek a bajorországi tudományosság többpályás mezőnyében megfelelő kínálattal kell szolgálnia. Nyilvánvaló, hogy eközben az érdekegyeztetések nem csak a magyar témák iránt tapasztalt vagy ébreszthető keresletekért folynak. De az már kevésbé magától értetődő, hogy a magyar lektorátussal ellátott müncheni finnugrisztika vezetője két évvel ezelőtt a több oldalról felajánlott együttműködéstől elzárkózva bejelentette, hogy nem hungarológiai, hanem szlavisztikai irányban tervezi tanszéke fejlesztését.

Így az MMI 45. évfordulóján bizonyos fokig leltisztult helyzetben folytatja egyetemi tárgyalásait: a bajor fővárosban a társadalom- és szellemtudományok terén az LMU említett történettudományi tanszékével, Regensburgban pedig az ott nemrégiben beindított magyar nyelvoktatási program bővítésével kapcsolatban. Ígéretes új fejlemény, hogy a passzai egyetem Újabb és Legújabb Kori Kelet-Európa Történeti Tanszéke eszmecegerét javasolt a hiánycikknek számító magyar tematika kialakításáról. Ennek előzménye az volt, hogy az MMI 2007 októberében több társszervezővel, köztük az LMU Kelet- és Délkelet-Európa Történeti Tanszékével újabb doktorandusz-konferenciát rendezett, amelyen 22 előadás hangzott el a történet-, társadalom-, irodalom-, nyelv- és művészettudományok köréből. Valamennyi a Kárpát-medence múltjával és jelenével foglalkozott magyar vonatkozásokban. Szerzőik öt ország tizen-négyszáz egyeteméről érkeztek Münchenbe. ■